

NATO'S EMPTY VICTORY: A Postmortem on the Balkan War

Urednik: Ted Galen Carpenter
Cato Institute, Washington, D.C., 2000., 195 str.

U ožujku ove godine obilježit će se treća godina intervencije NATO-a u Jugoslaviji. Mišljenja o uspješnosti akcije međunarodne zajednice na Kosovu i bombardiranja Jugoslavije još su uvijek pune kontroverzi. Nakon dolaska KFOR-a na Kosovo i završetka akcije NATO-a, situacija na tom prostoru sporo se sanira, svakodnevni život poprima imitaciju normalnosti, pa ipak, sudari naroda, tradicija, povijesti i kultura još su uvijek duboki. Kosovo se, više nego Bosna i Hercegovina, pokazuje kao tvrd orah za međunarodnu upravu.

Sudeći po stotinama studija i knjiga izdanih od kraja 1999. do danas, svjetski vanjskopolitički analitičari i nadalje pokazuju zamjetan interes u kritičkom preispitivanju događaja koji su doveli do intervencije zapadnih saveznika na Kosovu i njihovim posljedicama. U nizu takvih studija, pažnje vrijedna je i zbirka tekstova pod naslovom *NATO's Empty Victory*, urednika Teda Galena Carpentera s Instituta Cato. Uz ovaj prikaz važno je i dati određenje Instituta Cato (osnovanog 1977. godine) kao sasvim slobodne javne neprofitne organizacije posvećene analizama unutrašnjih i vanjskopolitičkih pojava i opcija u svijetu. Prema pravilima osnivača, Institut ne smije primati sredstva potpore od vlade, u svrhu očuvanja potpune samostalnosti svojih prosudbi i analiza.

Knjiga se sastoji od uvoda i tri dijela. U uvodnom dijelu urednik *Carpenter* osnovnu ideju svih tekstova u knjizi sažima u rečenici: "NATO je ostvario praznu pobjedu: postao je baby-sitter na Kosovu, u Bosni, a vjerojatno će isto raditi i u Makedoniji; pokvario je odnose među susjedima na Balkanu; uništio nedužne živote Srba i Albanaca na Kosovu; odigrao prljavu igru licemjernog humanitarca; grubo narušio odredbe Ustava SAD-a, i na kraju ono što je najveća šteta, pokvario je odnose s dvoje jakih partnera, s Rusijom i Kinom."

U prvom poglavlju "Je li se sukob mogao izbjeći?" pišu Christopher Layne, James George Jatras i Doug Bandow. Kronološki tekstovi prvog poglavlja prate tijek diplomatskih razgovora u Rambouilletu označujući ih kao "najgoru moguću diplomaciju viđenu dosad" prema ocjeni autora *Layna*, a akciju NATO-a kao jednostranu i lošu interpretaciju stvarnosti krize na Kosovu koja je "naprosto posljednja epizoda agresivnog pohoda ekstremnog srpskog nacionalizma kojim je rukovodio Slobodan Milošević, započetog u Sloveniji, potom u Hrvatskoj i Bosni", pojašnjava autor *Jatras*. Konačno,

licemjernost NATO-a "koji se odjednom bori za moralna načela i zaštitu prava čovjeka" ogleda se u tekstu *Douga Bandowa*. Prema njegovu sudu "takvih povoda za vojnom intervencijom bilo je i ranije – ali to nije bilo zanimljivo Americi i zapadnim saveznicima". Bandow navodi niz krvavih sukoba u kojima Amerika i NATO nisu nalazili interesa da interveniraju, iako su žrtve bile i nekoliko puta veće od ovih na Kosovu. Kao primjere navodi "masovna ubojstva u Burundiju, Kambodži, Ruandi, Sudanu i Ugandi; brutalnosti u Angoli, Demokratskoj Republici Kongo, Etiopiji, Liberiji, Mozambiku, Sierra Leoneu i Šri Lanki; krvavi rat između Armenije i Azerbejdžana, Etiopije i Eritreje, Indije i Pakistana, beskrajni građanski rat u Afganistanu, grubu separatističku kampanju u Gruziji, Indoneziji (Istočni Timor), Irak (Kurdi), Meksiko, Sjeverna Irska (katolici), Rusija (Čečeni), Španjolska (Baski) i Turska (Kurdi) i niz drugih". Zaključujući svoj rad *Bandow* piše da se ne radi ni o kakvim principijelnostima vanjske politike i "zaštite prava čovjeka" i nego prije svega "zaštite sigurnosti i stabilnosti Europe".

Drugo poglavlje donosi zanimljiv tekst o gospodarskim štetama koje su nanijete susjednim državama u vrijeme zračnih udara na Jugoslaviju. "Jedanaest tjedana zračnih udara na Jugoslaviju, procjenjuje izvor u Međunarodnom monetarnom fondu, stajao je susjedne države Jugoslavije preko 4,2 milijarde dolara." Za Hrvatsku zračni udari NATO-a odrazili su se, piše *Gary Dempsey*, na tri načina, i to kroz "nedolazak stranih turista na ljetovanje, značajno smanjenje vanjske trgovine i smanjen interes stranih ulaganja u Hrvatsku". Iako je stradanje, ionako loše, ekonomije u svim državama bilo značajno, ipak su najveći materijalni gubici učinjeni kroz onečišćavanje okoliša, korištenje nezasićenog urana u naoružanju, bombardiranje naftnih rafinerija i petrokemijskih tvornica.

Drugo poglavlje se nastavlja tekстом *Stanleya Kobera* koji podsjeća Billa Clintona na njegovo odbijanje sudjelovanja u Vijetnamskom ratu, upravo zato što Kongres nikada nije donio jasnu odluku o sudjelovanju u tom ratu. Sada upravo Clinton, kao predsjednik, donosi važnu odluku o intervenciji u drugoj zemlji "izigravajući Ustav SAD-a i snagu Kongresa". Kober ironično na kraju zaključuje da "ako je Clinton podržao rat na Kosovu u ime viših interesa, to je isto učinio i Lyndon Johnson za vrijeme rata u Vijetnamu". U nastavku Kober raspravlja o pravu na intervenciju i ugrožavanje suvereniteta druge države u slučajevima narušavanja prava čovjeka – kakvo je obrazloženje bilo za zračne udare NATO-a. Za njega, to nije nikakva novina jer je povijest odavna upoznala slične razloge za takav oblik intervencije. Navodeći slične situacije iz povijesti Europe 20. stoljeća, Kober vidi "u potvrdi NATO-a da vojno intervenira na Kosovu nevjerojatnu sličnost s Hitlerovim odlučnošću da intervenira u Čehoslovačkoj u zabrinutosti za tamošnje sudetske Nijemce". Vjerojatno zbog usporedbe koja se ne bi mogla nazvati politički primjerenom, Kober već u sljedećem odlomku podsjeća na Hitlerove prave nakane u vezi s prvotnom "zabrinutošću za

svoje sunarodnjake". Vraća se Kosovu, dodajući da je glavni povod i za intervenciju NATO-a bila "zabrinutost za kosovske Albance". "Kolektivna sigurnost", "humanitarna intervencija" i "imperijalistička agresija" su pojmovi koje Kober navodi kao primjere kojima se može snažno i efikasno manipulirati u politici, ovisno o tome koja strana ih objašnjava i kakvu političku akciju podržava.

Treće poglavlje donosi tekstove o mogućoj budućnosti i rješenju pitanja Kosova. Za autora *Michaela Raduua*, odluke iz Rambouilleta slične su onima iz Daytonu po tome što zanemaruju povijest Balkana i Kosova, osobito ranija zbivanja koje je poticala albanska iredenta i stvaranje "velike Albanije". Autor ne nalazi opravdanja za Miloševićevu agresivnu represivnu politiku prema Albancima, ali podsjeća da je Kosovo bio prostor na kojem su živjeli Srbi.

Autori u zaključnom, trećem poglavlju pokušavaju predvidjeti buduća zbivanja na Kosovu. Prognoze nisu optimistične za stanovnike (sadašnje, prošle i buduće). NATO u svojoj novoj ulozi nije pokazao očekivanu uspješnost, ali je intervencija otvorila novo poglavlje u 50. godišnjici njegova postojanja, zapravo otvarajući prostor za "političko vježbalište" Europske unije.

Uvažavajući sva predočena stajališta u zanimljivoj knjizi *Nato's Empty Victory*, dade se zaključiti da gotovo svi autorski prilozi, bez ostatka, sadrže slična stajališta koja bi se mogla sažeti u sljedećem: Na Kosovu su najviše izgubili NATO i američka vanjska politika, a onda Kosovo i Jugoslavija.

Gordana Vilović